

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 09.05.2023 Kabul/Accepted: 04.06.2023

Araştırma Makalesi/Research Article, s./pp. 577-599.

TÜRKMEN DİL ÂLİMİ PIGAM AZIMOV ve KRONOLOJİK KAYNAKÇASI

Yakup SARIKAYAⁱ

Öz

Türkmen Türkçesi üzerine yapılan bilimsel çalışmaların tarihi 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar gitmektedir. Türkmenistan’da Türkmen edebî dilinin araştırılması tarihi, 1917 Ekim Devrimi’nden önce ve sonra olmak üzere iki dönemde ele alınmaktadır. Türkmen Türkçesinin Ekim Devrimi’nden önceki döneminde A. Starçevski, P. Şimkeviç, S. A. Ağabekov, A. B. Aliyev, İ. A. Belyayev ve A. N. Samoyloviç’in yaptığı çalışmalar bulunmaktadır Ekim Devrimi’nden sonraki dönemde ise A. P. Potseluyevski, N. A. Baskakov, A. N. Kononov, V. N. Filyuşina, O. Vepayev, M. Geldiyev, K. Böriyev, G. Sopiyeve, H. Deryayev, M. Hidırov, P. Azimov, H. Baylıyev, M. Ya. Hamzayev, A. Gurbanov, G. Sarıyev, C. Amansarıyev, S. Kürenov, M. Atacanov, B. Çarıyarov, T. Taçmıradov, R. Berdiyev gibi âlimler çalışmalar yapmışlardır.

Ekim Devrimi’nden sonraki dönemde Türkmen Sovyet dil bilimi alanında Türkmen dilcisi Pıgam Azimov’un çalışmaları dikkate değerdir. Pıgam Azimov, Türkmenistan’da Sovyet döneminde yetişmiş ve Türkmen dili üzerine çalışmalar yapmış Türkmen âlimlerden biridir. Azimov, Türkmenistan’da dilciliğinin kurulması ve geliştirilmesinde önemli rol oynamış bir akademisyendir. Azimov, Moskova’daki Sovyet Bilimler Akademisinin Şarkiyat Enstitüsünden “filoloji ilimleri doktoru” unvanını alan ilk Türkmen dilcisidir. Azimov’un, Türkmen dili üzerine bilimsel çalışmalar yapması yanında, filoloji alanında millî kadroların yetiştirilmesi, Türkmen dili ve edebiyatı için standart okul kitaplarının yazılması yolunda emekleri büyüktür.

Azimov, Türkmenistan’da 1936 yılında düzenlenen 1. Lengüistik Kurultayı’ndan itibaren bilimsel faaliyetler içinde bulunmuş, 1994’te elim bir trafik kazasındaki vefatına kadar Türkmen edebî dili, alfabeti, kısaltmalar, yazım kuralları, sentaksı, morfolojisi, leksikolojisi, ağızları, Türkmen dilinin meseleleri, Türkmen dilcileri ve Türkmen edebiyatı gibi birçok konuda çalışmalar yapmıştır. Azimov aynı zamanda Türk Dil Kurumunun muhabir üyeliğini de yapmıştır.

Bu çalışmada meşhur Türkmen dilcisi Pıgam Azimov’un hayatı (1915-1994) ve onun Türkmen Türkçesi üzerine yaptığı çalışmaların kronolojik kaynakçası verilecektir. Kaynakça için Pıgam Azimov hakkında Türkmenistan’da 1990 yılında Soltanşa Atanıyazov tarafından yayımlanan “Pıgam Azimov – Biyobibliyografiya” kitabı kullanılmıştır. Çalışmamızdaki kaynakçaya Azimov’un yalnız Türkmen dili ve edebiyatıyla ilgili çalışmaları alınmıştır. Çünkü P. Azimov akademisyen olmasının yanı sıra eğitimci, idareci ve teşkilatçı olduğu için yararlanılan kaynakta onun bu alanlarla ilgili çalışmaları da bulunmaktadır. Çalışmanın Türkmençeyle ilgilenen araştırmacılara faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Türkmen Türkçesi, Pıgam Azimov, Dilci, Kronolojik Kaynakça.

Turkmen Language Scholar Pigam Azimov and His Chronological References

Abstract

The history of scientific studies on Turkmen Turkish dates back to the second half of the 19th century. The study of the Turkmen literary language in Turkmenistan is discussed in two periods: before and after the 1917 October Revolution. The period before the October Revolution includes Starchevsky,

ⁱ Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: sariyakakup@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0002-8654-701X.

Shimkevic, Ağabekov, Aliyev, Belyayev, and Samoylovich. After the October Revolution, scholars such as Potseluyevski, Baskakov, Kononov, Filyushina, Vepayev, Geldiyev, Boriyev, Sopiye, Deryayev, Khidirov, Azimov, Bayliyev, Hamzayev, Gurbanov, Sariyev, Amansariyev, Kurenov, Atacanov, Chariyarov, Tachmiradov, Berdiyev etc. conducted studies.

The contributions of the Turkmen linguist Pigam Azimov in Turkmen Soviet linguistics are notable for the post-October Revolution period. Pigam Azimov is one of the Turkmen scholars who grew up in Turkmenistan during the Soviet period and dealt with the Turkmen language. He was a key figure in the growth and establishment of linguistics in Turkmenistan. Azimov was the first Turkmen linguist to receive the title of "doctor of philological sciences" from the Oriental Institute of the Soviet Academy of Sciences in Moscow. Azimov not only carried out scientific studies on the Turkmen language but also made efforts to train national philologists and to write standard textbooks for the Turkmen language and literature.

Azimov, who had been involved in scientific activities since the 1st Linguistic Congress held in Turkmenistan in 1936, passed away in a tragic traffic accident in 1994. During this period, he worked on many subjects such as the Turkmen literary language, alphabet and abbreviations, as well as spelling rules, syntax, morphology, lexicology, and dialects of the Turkmen Language. He also focused on the issues of the Turkmen language, Turkmen linguists, and Turkmen literature. Azimov was also a correspondent member of the Turkish Language Association.

This paper focuses on the life of the famous Turkmen linguist Pigam Azimov (1915-1994) and the chronological bibliography of his studies on Turkmen Turkish. The study is based on the book titled "Pigam Azimov – Biobibliography" published by Soltansha Ataniyazov in Turkmenistan in 1990. P. Azimov was not only a scholar but also an educator, administrator, and founder, so the resource also includes his contributions in these areas. However, this article only deals with Azimov's works on Turkmen language and literature. We believe that this study will be useful to researchers working on Turkmen Turkish.

Keywords: Turkmen Turkish, Pigam Azimov, Linguist, Chronological Bibliography.

Structured Abstract

Pigam Azimov is one of the Turkmen linguists who was raised in Turkmenistan during the Soviet period and focused on Turkmen Turkish. He was an academic who played an important role in the establishment and development of linguistics in Turkmenistan and the training of many Turkmen linguists.

Azimov started conducting scientific activities at the 1st Linguistic Congress held in Turkmenistan in 1936, and dealt with the history of the Turkmen language, its issues, alphabet, punctuation marks and spelling rules, morphology, syntax, lexicology, idioms, dialects in the Turkmen language. He also investigated many other subjects, including Turkmen linguists and Turkmen literature.

Azimov did his master's degree in philology, from 1940 to January 1942, with his thesis titled "Affiksatsiya, Word Making in the Turkmen Language". He received the title of associate professor in 1944.

Azimov completed his doctorate in 1948, with his thesis titled "Vocabulary Derivations in Turkmen by Constructive Suffixes", supervised by W. A. Gordlewski. He was the first Turkmen linguist to receive the title of "doctor of philological sciences" from the Oriental Institute of the Soviet Academy of Sciences in Moscow. He earned the title of professor in 1949.

This study is about the life of the famous Turkmen language scholar Pigam Azimov (1915-1994) and the chronological bibliography of his studies on Turkmen Turkish. During the Soviet Turkmenistan period, two language congresses were held to determine and standardize the spelling rules of the Turkmen literary language and thus to ensure unity in writing. Azimov attended both of these congresses and presented notifications.

Azimov published his autobiography and memoirs under the name "Lifetime Ranges" (Azimov, 1985; 1987). Based on this autobiography, Soltansha Ataniyazov wrote the "Pigam Azimov - Biobibliography" (1990), which

is the chronological bibliography of this work. The chronological list of P. Azimov's works includes articles, essays, notifications, and monographs on the Turkmen language and literature, and textbooks for secondary and higher schools published in journals and press, from 1938 to June 1988.

He mainly focused on the grammar of the Turkmen language as well as on its alphabet. He also investigated the spelling rules, morphology, syntax, lexicology, and dialects of the Turkmen language besides his contributions to the history and development of the Turkmen language. He dealt with the issues of the Turkmen language, studied the Turkmen literary language, the Turkmen linguists, and the relations of the Turkmen language with other languages and Turkmen literature.

Two of the books authored by a commission including himself and supervised by himself are Contemporary Turkmen Language - (Graphics, Morphology) (Aşgabat-1960) and Contemporary Turkmen Language - (Syntax) (Aşgabat, 1962).

Azimov also took part in the preparation of Turkmen language textbooks for secondary and higher schools in Turkmenistan and in the writing of a guidebook containing the spelling rules of the Turkmen language for teachers, students, and printing house workers. He also helped with the writing of standard schoolbooks for the Turkmen language and literature.

Professor Pigam Azimov did studies addressing the problems of many applied aspects of the Turkmen language. Azimov's works published over various years are aimed at researching and revealing all aspects of the suffix system and word formation in the Turkmen language. Among these works are Contemporary Turkmen Language; Making Adverbs; Conjunction Rules of Constructive Affixes; Use of Combining of Affixes; Soviet-International Affixes in Turkmen Turkish; Phonetic Changes in Derived Words in Turkmen Turkish; Round Vokals and Affixes; Prefixes in Turkmen Turkish, Types of Affixes and Their Formation in Turkmen Turkish; Noun-verb Making Suffixes.

P. Azimov scientifically researched the lexical structure of the Turkmen language. His books titled Türkmen Dilinde Arap-Pars Elementleri (Arabic-Persian Elements in the Turkmen Language), Türkmen Diliniň Leksiki Sostawı (Lexical Composition of the Turkmen Language), and Häzirki Zaman Türkmen Dili - Giriş ve Leksika (Contemporary Turkmen Language - Introduction and Lexicology) all focused on the lexicological issues of the Turkmen Language.

Azimov's efforts in the preparation of orthographic dictionaries (spelling guides) of the Turkmen language are also worth mentioning. The first spelling dictionary, which he prepared with the famous Turkmen linguist Hocamirat Bayliyev, was published in 1947. This dictionary was written in line with the decisions taken in the 1st Linguistic Congress of Turkmenistan and later periods on spelling and terminology. The second orthographic dictionary of the Turkmen language was published in 1957 by the commission, in which he was the chairman and editor, in line with the decisions on the spelling rules taken at the 2nd Linguistic Congress of Turkmenistan.

Many of his articles on theoretical subjects dealing with various problems of Turkmen's literary language and linguistics were published in newspapers and magazines in Turkmenistan and corpus published throughout the Soviet Union in his last years. Among these are About the Dialect Basis of the Turkmen Literal Language; About the Norms of the Turkmen Literal Language; About Important Forms of Language Relations; Some Issues of Turkmen Linguistics; About the Development of Turkmen Turkish in Soviet Period; and Duties of Turkmenistan Linguists.

Miratgeldi Söyegov, a Turkmen linguist, wrote the book "On Çmar (Ten Sycamores)" in 1993. It was edited by Azimov and contained articles honoring the first Turkmen linguists and writers, including himself. He also wrote articles about the Turkmen linguists Hocamirat Bayliyev and Gurban Sopiýev.

Pigam Azimov, a language scholar who attended the meeting held at the Turkmenistan Academy of Sciences in front of founding president Saparmirat Niyazov, expressed his opinions on the issue of switching to the new Latin Turkmen alphabet after Turkmenistan gained independence.

Giriş

Türkmen edebî dilinin araştırılması tarihi, 1917 Ekim Devrimi'nden önce ve sonra olmak üzere iki devirde incelenmektedir. Türkmen dilinin Ekim Devrimi'nden önceki devri hakkında A. Starçevski, P. Şimkeviç, S. A. Ağabekov, A. B. Aliyev, İ. A. Belyayev ve A. N. Samoyloviç'in çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalarda Türkmen dili ve ağızları hakkında bilgiler verilmektedir.

Türkmen dilinin araştırılması ve ortaya konulmasıyla ilgili çalışmaların tarihi 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar gitmektedir. İlk olarak Rus Şarkiyatçı Albert Starçevski (1818-1901)'nin Orta Asya'da bulunduğu dönemde Türkmen dilinin Salur, Sarık, Teke, Çovdur, Yomut, Ärsarı ve Gökleñ diyalektleri üzerine materyaller topladığı görülmektedir (Muhıyev-Kürenov, 1988, s. 6).

İ.A. Belyayev'in 1915 yılında Aşkabat'ta yayımlanan "Grammatika Turkmenskogo Yazıka" (Türkmen Dilinin Grameri) adlı kitabı Türkmenlerin Teke boyu ağızı esasında oluşturulmuştur. Nitekim Belyayev, eserinin alt başlığını Ahal – Teke ağızı anlamında gelen "Ahal –Tekinskoye Nareçıye" olarak isimlendirmektedir.

Erken zamanlardan beri Rus bilim insanları tarafından genellikle Türkmencenin Teke diyalekti araştırma konusu olarak alınmıştır. A.N. Samoyloviç'in 1903 yılında "Opıt Lingvistiçeskogo İssledovaniya Tekinskogo Govora Turkmenskogo Dialekta" (Türkmen Dilinin Teke Lehçesinin Dilbilimsel Araştırma Deneyimi) adlı yazısı da Teke lehçesini esas almaktadır (Aşırov, 2020, s. 115).

İ. A. Belyayev "Türkmen Dilinin Grameri (Grammatika Turkmenskoga Yazıka)" adını taşıyan bu eserinin girişinde, Türkmen dili üzerine P. Şimkeviç'in 1898'de Aşkabat'ta yayımlanan "Praktiçeskoye Rukovodstvo Dlya Oznaçomleniya s Nareçiyem Tyurkmen Zakaspiyskoy Oblasti" (Hazar ötesi Türkmenlerinin Lehçesini Öğrenmek için Pratik Elkitabı) adlı eseri ile S. Ağabekov'un 1904'te Aşkabat'ta yayımlanan "Uçebnik Turkmenskogo Nareçıya s Prilojeniyem Sbornika Poslovits i Pogovorok Turkmen Zakaspiyskoy Oblasti" (Hazar ötesi Türkmenlerinin Atasözleri ve Deyimleri Koleksiyonu ile birlikte Türkmen Lehçesi Ders Kitabı) adlı kitaplarından bahsetmektedir (Aşırov 2020, s. 115).

A. P. Potseluyevski, N. A. Baskakov, A. N. Kononov, V. N. Filyuşına, O. Vepayev, M. Geldiyev, K. Böriyev, G. Sopiyevev, H. Deryayev, M. Hıdırov, P. Azımov, H. Baylıyev, M. Ya. Hamzayev, A. Gurbanov, G. Sarıyev, C. Amansarıyev, S. Kürenov, M. Atacanov, B. Çarıyarov, T. Täçmıradov, R. Berdiyev gibi âlimler ise Sovyet döneminde Türkmen dili üzerine çalışmalar yapmışlardır.

Türkmen aydını Kümüşali Böriyev'in Sovyet Türkmenistanı'nın ilk yıllarında kaleme aldığı yazıları, Türkmen dili, tarihi ve medeniyeti açısından değerli kaynaklar olarak ifade edilebilir. Nitekim Böriyev'in 1931 yılında Aşkabat'ta "Türkmen Medeniyeti" dergisinde yayımlanan "Türkmen Dili" adlı yazısı, Türkmen dili tarihi açısından önemli bir değerlendirme yazısı olarak görülebilir (Aşırov, 2019, s. 123).

Türkmen dilcisi ve edebiyatçısı H. Deryayev de Türkmen dili tarihine ilişkin çalışmalar yapmıştır. Deryayev'in "Türkmen Diliniñ Tarihiniñ Meseleleri", "Türkmen Köne Edebi Dili", "Gelecek Zaman İşliğiniñ Kâbir Meseleleri" adlı yazıları ile 1. Türkmen Lengüistik Kurultayı'nda sunduğu "Türkmen Diliniñ Sintaksisiniñ ve Punktuasiasınıñ Esası Meseleleri" adlı bildirisini Türkmen dilinin tarihi ve grameriyle ilgili meseleleri ele almaktadır (Sarıkaya, 2020, s. 675).

Türkmen Sovyet dil biliminin farklı dönemlerdeki durumu hakkında Türkmenistan Bilimler Akademisi bünyesinde çalışan P. Azımov, M. Ya. Hamzayev, B. Çarıyarov ve T. Täçmiradov gibi âlimlerin çalışmaları vardır. Bu dilcilerden P. Azımov, A. P. Potseluyevski, H. Baylıyev ve M. N. Hıdırov hakkında yazılmış biyografik eserler de bulunmaktadır (Muhıyev-Kürenov, 1988, s. 3).

Sovyet döneminde Türkmencenin ağızları, fonetik, stilistik, leksikoloji, gramer ve frazeoloji (deyişbilim) gibi bilim dalları üzerine yapılmış monografi ve tezler bulunmaktadır. A. P. Potseluyevski, N. A. Baskakov, A. N. Samoyloviç, A. N. Kononov, P. Azımov, V. N. Filyuşina, M. Ya. Hamzayev, M. Atacanov, R. Berdiyev ve S. Kürenov gibi âlimler, Türkmen dilinin araştırılıp ortaya konulması için bilimsel araştırmalar yapmışlardır. Bu çalışmalarda ve bibliyografyalarda Türkmen dili üzerine Ekim Devrimi'nden önce ve sonra yapılan çalışmalardan bahsedilmektedir. Nitekim yukarıda adı geçen S. Ağabekov'un Türkmencenin Ahal diyalektiyle ilgili "Uçebnik turkmenskogo Nareçiya" (Ashabad, 1904) adlı çalışmasına A. N. Samoyloviç'in yazdığı tenkit makalesinde bu bilgileri görmek mümkündür (Muhıyev-Kürenov, 1988, s. 4-6).

Türkmen dilinin tarihiyle ilgili olarak neşredilen çalışmaların önemli bir bölümünü, öncelikle A.N. Samoyloviç, daha sonra A. P. Potseluyevski, M. N. Hıdırov, Z. B. Muhammedova'nın çalışmaları oluşturmaktadır. Bu alandaki çalışmalar 1940 ve sonrası dönemde bilhassa A. P. Potseluyevski ve Türkmen dilcileri H. M. Baylıyev, P. Azımov, M. N. Hıdırov, M. Ya. Hamzayev'in ilmî çalışmalarıyla hız kazanmıştır (Muhıyev-Kürenov, 1988, s. 9).

Türkmenistan'da filoloji ilminin kurulup gelişmesi, Türkmen dili hakkında bilimsel çalışmaların yapılması, ilk okuma yazma kitapları başta olmak üzere Türkmencenin gramerinin yazılması, dilcilik alanında millî kadroların yetiştirilmesi, orta ve yüksek dereceli mektepler için Türkmen dili ve edebiyatı standart okul kitaplarının hazırlanması yolunda çalışmış âlimlerden biri, hatta en başta geleni Pıgam Azımov'dur.

Azımov, 1933 yılında Aşkabat'a gelip M. Gorki Aşkabat Devlet Pedagoji Enstitüsü Dil ve Edebiyat Fakültesine girmiş, 1937 yılında bu enstitüyü başarıyla bitirmiştir. Aynı yıl bu üniversitenin asistanlığına kabul edilmiş, 1938 yılında da doçent unvanını almıştır. Dil ve Edebiyat Fakültesini tamamladıktan sonra tahsil hayatına devam etmiş ve yüksek lisansını 1942 yılında bitirmiştir.

1945-1948 yılları arasında Moskova'da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Bilimler Akademisinin Şarkiyat Enstitüsünde doktorasını yapmış, 1948 yılında "Hazirki Zaman

Türkmen Edebi Dilinde Söz Yasayıcı Goşulmalar” adlı tezini savunarak doktor olmuştur. Doktora tezini Sovyet Türkoloğu V. A. Gordlevski’nin danışmanlığında hazırlamıştır. P. Azımov Türkmen dilcileri arasında “filoloji ilimleri doktoru” unvanını alan ilk dilcidir (Ataniyazov, 1990, s. 34).

Sovyet Türkmenistanı döneminde Türkmen edebî dilinin yazım kurallarını belirlemek ve standartlaştırmak, yazımda birliği sağlamak gayesiyle dil kurultayları düzenlenmiştir. Bu kurultaylardan ilki 20 Mayıs 1936’da Aşkabat’ta yapılan 1. Lengüistik Kurultayı, diğeri de 6-9 Ekim 1954 tarihinde Aşkabat’ta gerçekleşen 2. Lengüistik Kurultayı’dır. P. Azımov her iki kurultaya da katılmış ve bildiri sunmuştur. Azımov, 1. Lengüistik Kurultayı’nın hazırlık çalışmalarına etkin olarak katılmış ve “Türkmen Diliniñ Kâbir Meleleleri Barada” (Türkmen Dilinin Bazı Meseleleri) hakkında bir bildiri sunmuş, bu bildiri 21 Mayıs 1936’da “Sovyet Türkmenistanı” gazetesinde yayımlanmıştır. Azımov henüz öğrenci olduğu bu tarihte Türkmençeyle ilgili bilimsel faaliyetlere katılmış, 1936’da düzenlenen 1. Türkmen Lengüistik Kurultayı’nın hazırlık çalışmalarında etkin rol oynamış, kurultayda ise Türkmen dilinin bazı meseleleri hakkındaki fikirlerini beyan etmiştir. Bildirisinde A. P. Potseluyevski’nin “kapasdan-kapassan, Ahaldan-Ahallan, bizde-bizze, oğlanlar-oğlannar” gibi sözcüklerin benzeşmeye uğramış varyantlarının da edebî dilde yer alması, Türkmenedeki uzun ünlülerin üzerine yatay çizgi konulması gibi tekliflerine karşı çıkmış, son hecesi ünlü ile biten “partiya, oba, gala” gibi sözcüklere yaklaşma durumu eki olarak yalnız -A değil, -gA varyantının da gelebildiğini, bu yüzden bu biçimbirimde de gramerde yer almasının zorunlu olduğunu öne sürmüştür (Ataniyazov, 1990, s. 32, 90).

Azımov, 2. Lengüistik Kurultayı’nda ise (1954) “Türkmen Diliniñ Orfografiyasına Girizilyän Kâbir Üytgeşmeler ve Goşmaçalar Hakında” (Türkmen Dilinin Yazımında Bazı Değişiklikler ve Eklemeler Hakkında) adlı bir bildiri sunmuştur. 2. Lengüistik Kurultayı’nda alınan kararlar Türkmenistan Bilimler Akademisi tarafından 1955 yılında “Türkmen Edebi Diliniñ Orfografiyası Barada TSSR-iñ II Lingvistik Gurultayınıñ Rezolyutsiyası” (Türkmen Edebî Dilinin Yazımı Üzerine TSSC II. Dilbilim Kurultayı’nın Kararları) adıyla kitap olarak yayımlanmıştır (Aşirov-Dinç, 2022: 298).

Bu çalışmada Türkmen dilinin tarihinin ve meselelerinin ortaya konulması, Türkmen dilinin gramerinin ve yazım kılavuzlarının hazırlanması, ilk okuma ve yazma ile okul kitaplarının yazılması, Türkmen dilcilerin yetiştirilmesi yolunda büyük emekler sarf etmiş Pıgam Azımov’un hayatı ile onun Türkmen dili ve edebiyatıyla ilgili çalışmaları ele alınmıştır.

1- Pıgam Azımov’un Hayatı

Türkmenistan Bilimler Akademisinin akademisyeni, filoloji ilimleri doktoru, profesör, Türk Dil Kurumunun muhabir üyesi, meşhur Türkmen dilcisi Pıgam Azımov, 1915 yılında Türkmenistan’ın Çärjew (bugünkü Türkmenabat) şehrinin Sayat ilçesinin Çovdur köyünde fakir bir çiftçi ailesinde dünyaya gelmiş, 1994 yılında elim bir trafik kazasında hayatını kaybetmiştir (Hudayberdi, 2011).

Çocukluğu çok zorlu şartlarda geçmiş, gençlik yıllarında işçi olarak çalışmak zorunda kalmıştır. Pıgam Azımov, Türkmenistan’da Sovyet hâkimiyetinin kurulmasıyla birlikte Sovyet mektebinde okumaya başlamış, köyündeki mektepten mezun olduktan sonra, 1929-1931 yılları arasında Çärjew’deki pedagoji (öğretmenlik) okulunu bitirmiştir. Pedagoji okulundan mezun olduktan sonra 1931-1933 yılları arasında bir taraftan köyde öğretmenlik yaparken diğer taraftan Komünist Partinin gençlik kollarında görev yapmıştır.

1933 yılında Aşkabat Devlet Pedagoji Enstitüsünün Dil ve Edebiyat Fakültesine girmiş, bu fakülteyi 1937’de başarıyla tamamladıktan sonra aynı enstitüde asistan olarak işe alınmıştır.

Azımov, Aşkabat Devlet Pedagoji Enstitüsü Dil ve Edebiyat Fakültesindeki öğrenciliği sırasında, 1935-1936 yıllarında Türkmenistan 1. Lengüistik Kurultayı’na hazırlanmak maksadıyla gerçekleştirilen bilimsel seyahatlere katılmıştır.

Pıgam Azımov, Aşkabat Devlet Pedagoji Enstitüsündeki asistanlık görevine devam ederken 1940 yılında başladığı filoloji alanındaki yüksek lisansını 1942 yılının ocak ayında “Affiksatsiya, Türkmen Dilinde Söz Yasalşın Bir Usulı Hökmünde (Türkmen Dilinde Kelime Yapımı)” adlı tezini savunarak tamamlamıştır. 1944 yılında ise doçentlik unvanını almıştır.

Pıgam Azımov 1930’lu yılların ortalarından itibaren öğretmenlik mesleğini icra etmesinin yanı sıra Türkmen dilinin uygulamalı meseleleri üzerine çalışmaya ve okul kitapları yazma işine de girişmiş, 1938 yılında orta mektepler ve öğretmen okulları için hazırladığı Türkmen Türkçesi grameriyle ilgili “Sintaksiden Gönükmeler Yığındısı (Sentaks Alıştırılmaları Rehberi)” adlı kitabını yayımlanmıştır.

P. Azımov’un meşhur Türkmen dilcisi Hocamırat Baylıyev ile birlikte hazırladığı “Türkmen Dilinin Sentaksı” kitabının birinci baskısı 1939 yılında yayımlanmıştır. Bu kitabın yeniden gözden geçirilip düzenlenmiş şekli 1948 yılında Türkmen Halk Maarif Bakanlığı tarafından düzenlenen yarışmada birincilik ödülüne layık görülmüştür.

Azımov 1950 yılında “Türkmen Dili” adlı gramer kitabını yayımlamıştır. Azımov’un Profesör Abdilla Gurbanov ile birlikte yazdığı “Harplık (İlk Okuma Yazma Kitabı)” adlı çalışması, Türkmen Halk Maarif Bakanlığı tarafından 1951 ve 1962 yıllarında düzenlenen yarışmalarda ödüle layık görülmüştür. Bu kitap okuyuculara yeni usülde okuma yazmayı öğrettiği için kendinden önceki ilk okuma yazma kitaplarından ayrılmaktadır.

Azımov, Türkmen Türkçesi grameriyle ilgili bu çalışmalarını yaparken idarecilik görevlerinde de bulunmuştur. 1939 yılında Seyitnazar Seydi Türkmen Devlet Öğretmen Enstitüsünün rektör yardımcılığı ve aynı enstitünün Türkmen Dili Kürsüsünün başkanlığını yürütmüştür.

Azımov 2. Dünya Savaşı’nın yaşandığı 1940-1945 arasında SSCB Bilimler Akademisinin Türkmenistan Şubesinin başkanlık sekreteri, 1944-1945 yıllarında SSCB Bilimler Akademisi Türkmenistan Şubesi Tarih, Dil ve Edebiyat Enstitüsünün müdürü, 1945-1948 yılları arasında ise SSCB Bilimler Akademisinin Şarkiyat Enstitüsünde doktorant, SSCB

Bilimler Akademisi Türkmenistan Şubesi Tarih, Dil ve Edebiyat Enstitüsünde kıdemli öğretim üyesi olarak görev yapmıştır (Ataniyazov, 1990, s. 14; Muhıyev-Kürenov, 1988, s. 13; Toprak, 2019, s. 582).

Azımov 1948 yılında Moskova'da SSCB Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsünde W. A. Gordlewski'nin yöneticiliğinde hazırladığı "Türkmen Dilinde Sözleriñ Yasayıcı Goşulmalar Arkalı Yasalışları (Türkmencede Yapım Ekleri Yoluyla Kelime Yapımı)" adlı tezini savunarak doktorasını bitirmiştir. 1949 yılında da profesörlük unvanını almıştır.

Azımov 1948-1950 yılları arasında A. M. Gorki Türkmen Devlet Üniversitesi Aşkabat Devlet Pedagoji Enstitüsü müdürü, 1950-1963 yılları arasında ise aynı üniversitenin rektörü olarak görev yapmıştır.

Azımov rektörlük görevini yürütürken 1951 yılında kurulan Türkmenistan Bilimler Akademisinin asil üyeliğine seçilmiş, 1951-1955 ve 1965-1966 yılları arasında bu akademinin başkanlık divanı üyesi olarak görev yapmıştır.

1963-1965 yılları arasında A.M. Gorki Türkmen Devlet Üniversitesinin Türkmen Dili Kürsüsünün profesörü, Türkmenistan Bilimler Akademisi Toplum Bilimleri Bölümünün sekreter akademisyeni olarak çalışmıştır.

Azımov 1966 yılının ocak ayında Türkmenistan Bilimler Akademisinin başkanlığına seçilmiş ve bu görevini 1975 yılına kadar kesintisiz olarak sürdürmüştür.

1975-1979 yılları arasında emekli akademisyen, 1979'dan yılından sonra da Türkmenistan Bilimler Akademisi Mahtumkulu Dil ve Edebiyat Enstitüsünün Türkmen-Rus Bölümü ve Terminoloji Bölümlerinin müdürü, ayrıca aynı akademinin Cemiyetçilik Bilimleri Bölümü Bürosu üyesi olarak görev yapmıştır.

Son olarak, 1988-1990 yılları arasında Türkmenistan Bilimler Akademisinin başkanlık divanı üyeliğini yapmıştır.

Azımov'un aynı zamanda teşkilatçılık görevi vardır. Gençlik yıllarından itibaren Komünist Partinin gençlik kollarında görev yapmış, birkaç kez partinin ilçe ve şehir komitelerinin üyeliklerine seçilmiş, bu hizmetler nedeniyle kendisine Komünist Parti tarafından Lenin ve Kızıl Bayrak gibi birçok ödül verilmiştir. 1966-1976 yılları arasında Türkmenistan Komünist Partisi Merkezi Komitesinin üyeliğini yapmıştır.

Akademisyen Pıgam Azımov bu önemli vazifelerinin yanı sıra, Türkmenistan'da orta ve yüksekokullar için Türkmen Türkçesi grameri kitapları hazırlama, öğretmen, öğrenci ve matbaa çalışanları için Türkmen Türkçesinin yazım kuralları ve noktalama işaretlerini anlatan kılavuz hazırlama işlerinde G. Sopiyeve ve N. Garayev ile birlikte görev almıştır (Azımov-Sopiyeve vd., 1961). 1960 yılında basılan "Házirki Zaman Türkmen Dili (Grafika, Morfologiya)" ve 1962 yılında basılan "Házirki Zaman Türkmen Dili (Sintaksis)" adlı kitaplar, kendisinin de içinde bulunduğu bir dilciler komisyonu tarafından, onun yöneticiliğinde hazırlanmıştır.

Azımov Türkmen dilinde harflerin yazım kurallarının belirlenmesi yolunda da birkaç eser hazırladı. 1951 yılında yayımladığı “Türkmen Diliniň Hâzirki Orfografiyasına Käbir Üytgeşmeler ve Goşmaçalar Girizmek Hakında” adlı kitabı ve 1954 yılındaki Türkmenistan 2. Lengüistik Kurultayında sunduğu “Türkmen Diliniň Orfografiyasına Girizilyän Käbir Üytgeşmeler ve Goşmaçalar Hakında» adlı bildirisini bunun açık örnekleridir.

2. Türkmen Lengüistik Kurultayı'nın amacı şöyle belirtilmektedir: Bilimler Akademisi'nin asil üyesi Prof. Pıgam Azımov'un “Türkmen Diliniň Orfografiyasına Girizilyän Käbir Üytgeşmeler ve Goşmaçalar Hakında” (Türkmen Dilinin Yazımına Dâhil Edilen Bazı Değişiklik ve Eklmeler Hakkında) adlı bildirisini dikkate alınarak Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti II. Lengüistik Kurultayı, hâlihazırda Türkmen dil biliminin temel görevlerinden birinin Türkmen yazımını (orfografiyasını) netleştirmek ve onu standartlaştırmak (unifitsirlemek) (Aşırov-Dinç, 2022: 298).

Profesör Pıgam Azımov Türkmen dilinin birçok uygulamalı sorununun ortaya konulması için çalışmıştır. Onun “Hâzirki Zaman Türkmen Dili, Grafika, Morfolojiya ve Sintaksis (Çağdaş Türkmen Dili, Grafik, Morfoloji ve Sentaks)”, “Türkmen Dilinde Hallarıň Yasalışları (Türkmencede Zarf Yapımı)”, “Türkmen Dilinde Affiksleriň Özara Tirkeşip Geliş Düzgünleri (Türkmencede Yapım Eklerinin Kendi Aralarında Birleşme Kuralları)”, “Affiksleriň Goşulşıp Ulanılışları (Yapım Eklerinin Birleşmeleri)”, “Türkmen Dilinde Sovet-İnternasional Affiksleri (Türkmencede Sovyet Enternasyonel Yapım Ekleri)”, “Türkmen Dilinde Yasama Sözlerdäki Fonetiki Üytgeşmeler (Türkmencede Türemiş Sözcüklerdeki Fonetik Değişmeler)”, “Dodak Çekimlileri ve Affiksler (Yuvarlak Ünlüler ve Yapım Ekleri)”, “Türkmen Dilinde Prefiksatsiya (Türkmen Türkçesinde Önek)”, “Türkmen Dilinde Affiksleriň Hilleri ve Olarıň Emele Gelişleri (Türkmen Türkçesinde Yapım Eki Çeşitleri ve Onların Oluşumu)”, “İsimdeş İşlikleri Yasayan Suffiksler (İsim-Fiilleri Yapan Ekler)” adlarını taşıyan ve çeşitli yıllarda yayımlanan çalışmaları, Türkmen dilindeki ekler sistemini ve kelime yapımını bütün yönleriyle araştırıp ortaya koymaya yöneliktir. P. Azımov'un “Türkmen Dilinde Arap-Pars Elementleri (Türkmen Türkçesinde Arapça-Farça Unsurlar)”, “Türkmen Diliniň Leksiki Sostavı (Türkmen Türkçesinin Söz Varlığı)”, “Hâzirki Zaman Türkmen Dili Giriş-Leksika (Çağdaş Türkmen Türkçesi Giriş ve Söz Varlığı)” adlarını taşıyan çalışmaları Türkmen Türkçesinin söz varlığının araştırılıp ortaya konulması açısından önemli makalelerdir (Toprak, 2019, s. 583).

Azımov'un Türkmen dilinin orfografik sözlüklerini (yazım kılavuzu) hazırlamak yolunda yaptığı çalışmalar da üzerinde durulmaya değerdir. Türkmen dilcisi Hocamurat Baylyev ile birlikte hazırladığı ilk imla sözlüğü 1947 yılında basılmıştır. Bu sözlük Türkmenistan'ın 1. Lengüistik Kurultayında ve daha sonraki devirlerde imla ve terminoloji konularında alınan kararlar doğrultusunda hazırlanmıştır. Daha sonra 1957 yılında onun da içinde bulunduğu ve başkanlığını yaptığı komisyon (C. Amansarıyev ve H. Baylyev ile birlikte) tarafından, onun redaktörlüğünde Türkmenistan'ın 2. Lengüistik Kurultayında alınan yazım kuralları hakkındaki kararlar doğrultusunda Türkmen Türkçesinin ikinci orfografik sözlüğü yayımlanmıştır.

Azımov'un hayatının son yıllarında Türkmen dilinin ve dil biliminin çeşitli sorunlarının işlendiği teorik konularda yazdığı birçok makalesi Türkmenistan'da çıkan gazete ve dergiler ile Sovyetler Birliği çapında yayın yapan külliyatlarda yayımlanmıştır. Bunlar arasında "Türkmen Edebi Diliniñ Dialekt Esası Hakkında (Türkmen Edebî Dilinin Ağız Esasına Dair)", "Türkmen Edebi Diliniñ Normaları Hakkında (Türkmen Edebî Dilinin Ölçütleri Hakkında)", "Dil Gatnaşgınıñ Kâbir Formalary Hakynda (Dil İlişkilerinin Çeşitli Biçimleri Üzerine)", "Türkmen Dil Biliminiñ Kâbir Meseleleri (Türkmen Dil Biliminin Bazı Meseleleri)", "Türkmen Diliniñ Sovet Hâkimiyeti Yılları İçinde Ösüşü Hakkında (Türkmen Türkçesinin Sovyet Dönemindeki Gelişimi Hakkında)", "Türkmenistanıñ Dilçileriniñ Vezipeleri (Türkmenistan'ın Dilcilerinin Vazifeleri)" adlarını taşıyan çalışmaları bunlardan bazılarıdır.

Azımov ayrıca "Rusça-Türkmence Kısaltmalar Sözlüğü"nü de (1985a) hazırlamıştır.

Azımov, Türkmen dilcisi Miratgeldi Söyegov'un hazırladığı ve ilk Türkmen dilci ve edebiyatçılara ithaf edilen makalelerden oluşan "On Çınar" adlı kitabın redaktörlüğünü de yapmıştır (Söyegov, 1993).

Türkmenistan'ın 1991'de bağımsızlığına kavuşmasından sonra, kiril alfabesinden latin alfabesine geçiş sürecinde devlet başkanı Saparmırat Niyazov (Türkmenbaşı), Türkmenistan Bilimler Akademisinin başkanı Ağacan Babayev ve akademi üyelerinin de hazır bulunduğu toplantıda dilci âlim olarak Pıgam Azımov'un söz alıp konuyla ilgili görüşlerini belirttiği anlaşılmaktadır (Hudayberdi, 2011).

Türkmenistan'da filoloji ilminin kurulması ve gelişmesine büyük katkıda bulunmuş Azımov, Türkmen dil biliminde önemli kadroların yetişmesini de sağlamıştır. Birçok Türkmen dilcisinin yüksek lisans ve doktora danışmanlıklarını yapmıştır. Bunlar arasında A.M. Gorki Türkmen Devlet Üniversitesinin profesörleri Gumman Saryev, Cumamırat Amansaryev; doçentleri Ata Miradov, Yazmuhammet Çöñnäyev, Akmämmet Annamämmedov, Bike Cumageldiyeva, Haydar Muhiyev; Türkmenistan Bilimler Akademisinin akademisyenleri Häsiyet Gafurova, Sabır Arazgulyev gibi bilim insanları bulunmaktadır. Bunlardan başka Azımov, orta mekteplerde görev yapan birçok öğretmenin yetişmesine katkıda bulunmuştur (Muhiyev-Kürenov, 1988, s. 15).

Türkmenistan Bilimler Akademisinin akademik üyesi Pıgam Azımov, uluslararası birçok toplantıya da Sovyetler Birliği adına katılmış, Komünist Parti ve Türkmen hükûmeti bilime yaptığı bu hizmetlere karşılık kendisine iki kez Lenin madalyası, Ekim Devrimi, Emek Kızıl Bayrak Onur Nişanı madalyaları vermiştir. Ayrıca Türkmenistan Yüksek Sovyet Meclisi başkanlık divanı tarafından onur belgeleriyle ödüllendirilmiştir (Muhiyev-Kürenov, 1988, s. 15).

Kendisini Türkmen halkının ilim ve medeniyetini geliştirmeye adanmış bu âlimin hayatı, akademide bilimsel çalışmalar yapmanın yanı sıra öğretmenlik, idarecilik ve cemiyetçilik/teşkilatçılık işleri ile geçmiştir.

P. Azımov, henüz sağlığında otobiyografi ve hatıralarını “Ömür Menzilleri” adıyla iki kez yayımlamıştır (Azımov, 1985b; 1987).

Türkiye’de Türkmen Türkçesiyle ilgili Türkiye’de kaynakça denemeleri Dinç (2013) ve Karayanık (1999) yapılmıştır. Pıgam Azımov ile ilgili ise Funda Toprak (2019) tarafından çalışma yapılmıştır.

Azımov’un hayatı ve eserleriyle ilgili bilgilere Türkmenistan’da yayımlanmış “Türkmen Dilçileri” adlı kitapta (Muhiyev-Kürenov 1988: 12-15), 04.07.2017 tarihli Türkmen Gündoğarı Gazetesi’nde yayımlanan Mırat Halmıradov’a ait “Alımın İlmı Hazınası” adlı makalede (Halmıradov, 2017), Nazar Hudayberdi’nin 5 Eylül 2011’de radyo programı için hazırlamış olduğu “Bir Türkmen – Bir İkbal: Pıgam Azımov” adlı yazıda (Hudayberdi, 2011) ve “Görnükli Türkmen Dilçisi – Pıgam Azımov” adlı makalede (Yelharaz, 2020) yer verilmiştir. Ancak Azımov ile ilgili en kapsamlı çalışma “Ömür Menzilleri”(1985b, 1987) adlı otobiyografisi ile Soltanşa Atanıyazov’un hazırlamış olduğu ve 1990 yılında yayımlanan (ilk baskısı 1984) “Pıgam Azımov - Biobibliografiya” adlı kitaptır. Konuyla ilgili en kapsamlı çalışma olması nedeniyle çalışmamızda Azımov’un hem hayatı hem de çalışmalarının kronolojik kaynakçası için Atanıyazov’un bu kapsamlı çalışmasının son baskısı (Atanıyazov, 1990) esas alınmıştır. Çünkü Atanıyazov bu kitabı hazırlarken P. Azımov’un otobiyografisini esas almış, Türkmenistan Bilimler Akademisinin Merkezi Kütüphanesi başta olmak üzere devlet kütüphaneleri ve arşivleri ile Türkmenistan’da yayımlanmış gazete ve dergileri taramıştır (Atanıyazov, 1990, s. 8).

Atanıyazov’un Pıgam Azımov ile ilgili kitabındaki kronolojik liste onun monografilerini, yurt içi ve dışındaki bilimsel kongrelerde sunmuş olduğu bildirilerini, tek başına veya diğer Türkmen dilcilerle birlikte hazırladığı kitaplarını, Türkmen Türkçesi ve diğer dillerdeki külliyatlarda, ilmî ve edebî dergilerde, gazetelerde ve matbuatta, 1938 yılından 1988 yılının haziran ayına kadarki dönemde yayımlanan makalelerini içine almaktadır (Atanıyazov, 1990, s. 6).

Bu çalışmaya, Atanıyazov’un (1990) kitabındaki Pıgam Azımov’a ait çalışmalardan yalnız Türkmen dili ve edebiyatıyla ilgili olanları dâhil edilmiştir. Dolayısıyla onun eğitim, siyaset vb. konular üzerine Türkmenistan, Sovyetler Birliği veya yurt dışında çeşitli dillerde yayımlanmış yazı veya katıldığı toplantılarda sunduğu bildirileri konumuz dışında kaldığı için kronolojik kaynakçaya alınmamıştır.

2- Pıgam Azımov’un Türkmen Dil ve Edebiyatıyla İlgili Çalışmalarının Kronolojik Kaynakçası

1936

- 1- Türkmen Dililiñ Käbir Meseleleri, 20 Mayıs 1936’da Türkmenistan’ın 1. Lengüistik Kurultayı’nda Sunulan Bildirinin Tezi, Sovyet Türkmenistanı, 21 Mayıs 1936.

1938

2- Sintaksisden Gönükmeler Yığındısı, Aşkabat, 1938.

1939

3- Sintaksis (Nohuv), H. Baylyev ile birlikte, Türkmen Devlet Neşriyatı, Aşkabat, 1939.

4- Taze Elipbiye Geçmek Dili ve Edebiyatı Has da Baylaşdırar, Sovyet Türkmenistanı, 20 Ekim 1939.

1940

5- Taze Elipbiy Barasında Birnäçe Söz, Sovyet Türkmenistanı, 15 Nisan 1940.

1941

6- Türkmen Diliniň Grammatikası (Orta Mektepler İçin Okul Kitabı, H. Baylyev ile birlikte), Aşkabat, 1941.

7- Türkmen Dilinde Söz Yasalış Yolları, Yaş Kommunist, 31 Mart 1941.

1942

8- Türkmen Dilinde Arap-Pars Elementler, Filoloji Fakültesi Yayını (Aşkabat Pedagoji Enstitüsü), 1942.

1944

9- Türkmen Dilinde Affikslerin Özara Tirkeşip Geliş Düzgünleri (Redaktör H. Baylyev), Aşkabat, 1944.

10- Türkmen Dilinde Halların Yasalış, Türkmenistan Bilimler Akademisi, Aşkabat, 1944.

11- Türkmen Dilinde Yasama Sözlerdeki Fonetik Üytgeşmeler, Türkmenistan Bilimler Akademisi, Aşkabat, 1944.

12- Alım-Pilolog H. Baylyeviň Ilmı ve Pedagogik İşleri Barada, (N. Aşırov, A. Kekilov vd. ile birlikte), Sovyet Türkmenistanı, 29 Nisan 1944.

13- Affikslerin Goşulşıp Ulanılışları / Türkmen Filologiyasının Problemleri, Aşkabat, 1944.

14- Dodak Çekimlileri ve Affiksler, Sovyet Edebiyatı, 1944.

15- Türkmen Dilindeki Sovet İnternatsional Elementler Hakında / Muğallıma Kömek, 1944.

1945

16- Türkmen Dilindeki Affikslerin Hilleri ve Olarıň Emele Gelişleri, SSSR Bilimler Akademisi, 1945.

17- Türkmen Diliniň Leksiki Sostavı, Sovyet Türkmenistanı, 17 Ekim 1945.

1947

- 18- Orfografik Sözlük (Redaktörler A. P. Potseluyevski ve Y. Tekeyev), Türkmen Devlet Neşriyatı, 1947.
- 19- Türkmen Dilindeki Fars Söz Yasayıcıları, (Redaktör A. P. Potseluyevski), Aşkabat, 1947.
- 20- İsimden İşlikleri Yasayan Suffiksler, Aşkabat Filoloji Fakültesi Yayını, 1947.

1948

- 21- Hâzirki Zaman Türkmen Diliniň Grammatikasının Gısga Kursı (H. Baylyev ile birlikte), Aşkabat, 1948.

1949

- 22- Dıngı Belgiler ve Olara Değişli Gönükmeler (Orta Mektepler İçin), Aşkabat, 1949.
- 23- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 3. Baskı, Aşkabat, 1949.

1950

- 24- Türkmen Dili: Söz Yasayıcı Goşulmalar, Aşkabat, 1950.
- 25- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 4. Baskı, Aşkabat, 1950.
- 26- Türkmen Dilçilik Biliminiň Kâbir Meseleleri, Sovyet Türkmenistanı, 20 Aralık 1950.

1951

- 27- Türkmen Dili, (Orta Mektepler İçin, H. Baylyev ile birlikte), Aşkabat, 1951.
- 28- Türkmen Diliniň Praktiki Kursundan Programma (A.A. Gurbanov ve G. Sarıyev ile birlikte), Çarcev, 1951.
- 29- Harplık (A.A. Gurbanov ve V. Mustafayev ile birlikte), Aşkabat, 1951.
- 30- Türkmen Diliniň Kâbir Meseleleri Hakında, Sovyet Türkmenistanı, 1951.
- 31- Türkmen Diliniň Punktuatsiyası, (M. Hıdırov, A. Gurbabov ve G. Sofiyev ile birlikte), Sovyet Türkmenistanı, 1951.

1952

- 32- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 6. Baskı, Aşkabat, 1952.
- 33- Türkmen Diliniň Hâzirki Orfografiyasına Kâbir Üytgeşmeler ve Goşmaçalar Girizmek Hakında, (TSSR'in 2. Lingvistik Gurultayına Materialler -Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti 2. Lengüistik Kurultayı'na Materyaller-), Türkmenistan Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsü Yayını, Aşkabat, 1952.

1953

- 34- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 7. Baskı, Aşkabat, 1953.
- 35- Harplık – 2. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1953.
- 36- Häzirki Zaman Türkmen Dili. Giriş - Leksika, Aşkabat, 1953.
- 37- Türkmen Diliniň Käbir Meseleleri Hakında / Türkmen Diliniň Orfografiya, Punktuaitsiya ve Terminologiya Meseleleri (TSSR'in 2. Lingvistik Gurultayına Materialler -Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti 2. Lengüistik Kurultayı'na Materyaller-), Aşkabat, 1953.

1954

- 38- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 8. Baskı, Aşkabat, 1954.
- 39- Harplık – 3. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1953.
- 40- Häzirki Zaman Türkmen Diliniň Sintaksisi Boyunça Gısgaça Konspekt (M. Hıdırov ve G. Saryev ile birlikte), Aşkabat, 1954.
- 41- Türkmen Dil Bilimini Mundan Beyläk de Kämilleştirmek Uğrunda, Lenin Baydağı, 28 Eylül 1954; Sovyet Türkmenistanı, 24 Eylül 1954.

1955

- 42- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 9. Baskı, Aşkabat, 1955.
- 43- Harplık – 4. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1955.

1956

- 44- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 10. Baskı, Aşkabat, 1956.
- 45- Harplık – 5. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1956.

1957

- 46- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 11. Baskı, Aşkabat, 1957.
- 47- Harplık – 6. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1957.
- 48- Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi (C. Amansariyev, H. Baylyev vd. ile birlikte), Aşkabat, 1957.
- 49- Häzirki Zaman Türkmen Diliniň Konspekti (Hülasası), (C. Amansariyev ile birlikte), Aşkabat, 1957.

1958

- 50- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 12. Baskı, Aşkabat, 1958
- 51- Harplık – 7. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1958.
- 52- Türkmen Orfografyasınıň Käbir Meseleleri Hakında, Sovyet Türkmenistanı, 3 Ağustos 1958.

1959

- 53- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 13. Baskı, Aşkabat, 1959.
- 54- Harplık – 8. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1959.

1960

- 55- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 14. Baskı, Aşkabat, 1960.
- 56- Harplık – 9. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1960.
- 57- Häzirki Zaman Türkmen Dili (C. Amansariyev, G. Sariyev vd. ile birlikte), Aşkabat 1960.

1961

- 58- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 15. Baskı, Aşkabat, 1961.(1949 yılındaki gramerin 9. Baskısı)
- 59- Harplık – 10. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1961.
- 60- Türkmen Diliniň Orfografyası, Punktuaitsiyası (Muğallımlar, Studentler ve Metbuğat İşgerleri Üçin Spravoçnik –Öğretmen, öğrenci ve Matbuat Çalışanları için El Kitabı), (G. Sopiyeve, N. Garayev ile birlikte), Aşkabat, 1961.

1962

- 61- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 16. Baskı, Aşkabat, 1962.
- 62- Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi (C. Amansariyev, H. Baylyev vd. ile birlikte), Aşkabat, 1962.
- 63- Harplık – 11. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1962.
- 64- Häzirki Zaman Türkmen Dili- Sintaksis (G. Sariyev, G. Sopiyeve vd. ile birlikte), Aşkabat 1962.

1963

65- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 17. Baskı, Aşkabat, 1963.

66- Harplık (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1963.

1964

67- Türkmen Dili (G. Sopiýev ve Ya. Çönneyev ile birlikte), Türkmen Devlet Neşriyatı, Aşkabat, 1964.

68- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 18. Baskı, Aşkabat, 1964.

69- Harplık – 2. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1964.

1965

70- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 19. Baskı, Aşkabat, 1965.

71- Harplık – 3. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1965.

72- Türkmen Dil Biliminiň Görnükli Vekili Prof. Gurban Sopiýev'ň Dođlan Gününüň 60. Yıllığına, Türkmenistan Bilimler Akademisi, Aşkabat, 1965.

73- Türkmen Edebi Diliniň Normaları Hakında, Türkmenistan Bilimler Akademisi, Aşkabat, 1965.

1966

74- Türkmen Dilinin Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 20. Baskı, Aşkabat, 1966.

75- Türkmen Edebi Diliniň Käbir Praktiki Meseleleri, Sovyet Türkmenistanı, 10 Ağustos 1966.

1967

76- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 21. Baskı, Aşkabat, 1967.

77- Harplık – 4. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1967.

78- Türkmen Dil Biliminiň Praktiki Meselelerinin İşleniliş Tarihından, Türkmenistan Bilimler Akademisi, 1967.

79- Türkmen Edebi Diliniň Dialekt Esası Hakında, Türkmenistan Bilimler Akademisi, 1967.

80- Türkmenistandaki Leksikografik İşler, Türkmenistan Bilimler Akademisi, 1967.

1968

81- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 22. Baskı, Aşkat, 1968.

82- Harplık – 5. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkat, 1968.

1969

83- Türkmen Diliniň Grammatikası (H. Baylyev ile birlikte), 23. Baskı, Aşkat, 1969.

84- Harplık – 6. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkat, 1969.

85- Türkmen Diliniň Meseleleri, Ilım Neşriyatı, Aşkat, 1969.

1970

86- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 24. Baskı, Aşkat, 1970.

87- Harplık – 7. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkat, 1970.

1971

88- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 25. Baskı, Aşkat, 1971

89- Harplık – 8. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkat, 1971.

1972

90- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 26. Baskı, Aşkat, 1972.

91- Harplık – 9. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkat, 1972.

1973

92- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 27. Baskı, Aşkat, 1973.

93- Harplık – 10. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkat, 1973.

1974

94- Türkmen Dili – Tazededen İşlenen 2. Baskı (G. Sopiyeve ve Ya. Çönneyev ile birlikte), Türkmenistan Neşriyatı, Aşkat, 1974.

95- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 28. Baskı, Aşkat, 1974

96- Harplık – 11. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkat, 1974.

97- Baylyev Hocamurat, Türkmen Sovyet Ansiklopedisi, Aşkat, 1974.

98- Turkmenskaya Filologiya (Redaktör B. Çarıyarov), Ilım Neşriyatı, 1974.

1975

- 99- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ile birlikte), 29. Baskı, Aşkabat, 1975.
- 100- Harplık – 12. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1975.
- 101- Yoldaş Muğallım H. Deryayeviň Dođlan Gününüň 70 Yıllığına, Sovyet Türkmenistanı, 10 Haziran 1975.
- 102- Türkmen Dili Araştırmalarının Tarihçesi Üzerine, I. Türk Dili Bilimsel Kurultayında Sunulan Bildiriler, 1972'den ayırabası, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1975, s. 265-277.

1976

- 103- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ve M. Çarıyev ile birlikte), 30. Baskı, Aşkabat, 1976.
- 104- Harplık – 13. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1976.

1977

- 105- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ve M. Çarıyev ile birlikte), 31. Baskı, Aşkabat, 1976
- 106- Harplık – 14. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1976.

1978

- 107- Türkmen Diliniň Grammatikası, 2. Bölüm Sintaksis (H. Baylyev ve M. Çarıyev ile birlikte), 32. Baskı, Aşkabat, 1976.
- 108- Harplık – 15. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Aşkabat, 1976.
- 109- Türkmen Dil Bilimi, (M. Çarıyev ve D. Mämmetgulyev ile birlikte), Türkmen Sovyet Ansiklopedisi, 1978.

1979

- 110- Halıpa Hakda Söz: Meşhur Dilçi Alım H. Baylyeviň Ömri ve Döreciliđi Barada, Türkmenistan Bilimler Akademisi, Ilım Neşriyatı, 1979.
- 111- Harplık. 1. Klas Üçin. 16. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Mağarıf Neşriyatı, Aşkabat, 1979.
- 112- İlkinci Ädim (1936ncı yılın 18nci Mayında Açılan Birinci Lingvistik Gurultay Barada), Sovyet Edebiyatı, 1979.

1980

- 113- Zehinli Alım, Meşhur Yazıcı H. Deryayeviň Dođlan Gününüň 75 Yıllığına, Türkmenistan Bilimler Akademisi, Ilım Neşriyatı, 1980.
- 114- Harplık - 17. Baskı (A. A. Gurbanov ile birlikte), Mağarıf Neşriyatı, Aşkabat, 1980.

115- Alım ve Yazıcı Hakkında Söz. TSSR'ın Halk Yazıcısı H. Deryayeviň Dođlan Gününüň 75 Yılığına, Sovyet Edebiyatı, 1980.

116- Görnükli Mağarıfçı, Ulı Alım: Meşhur Türkmen Dilçisi Hocamırat Baylyeviň Ömri ve Dörediciliđi Barada, Türkmen Halk Mağarıfı, 1980.

117- Manılı Yaşalan Ömür: TSSR-ın Ilımda At Gazanan İşğari, Dilçi H. Baylyev Hakkda Yatlama, Ebediyat ve Sungat, 1980.

118- Türkmençe-Rusça Bilingvizm ve Mekdep, (O. Nazarov ile birlikte), Türkmen Halk Mağarıfı, 1980.

1981

119- Türkmen Dili. 7. Klas Üçin Okuv Kitabı. Tazedden İşlenen 33. Baskı (H. Baylyev ile birlikte), Mağarıf Neşriyatı, Aşkat, 1981.

120- Harplık 1. Klas Üçin - 18. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Mağarıf Neşriyatı, Aşkat, 1981.

121- Hocamırat Baylyeviň Ömri ve Ilımı-Pedagogik İş / H. Baylyev, Saylanan İşler, Ilım Neşriyatı, Aşkat, 1981.

1982

122- Türkmen Dili. 8. Klas Üçin Okuv Kitabı. Tazedden İşlenen 33. Baskı (H. Baylyev ve M. Çarıyev ile birlikte), Mağarıf Neşriyatı, Aşkat, 1982.

123- Harplık 1. Klas Üçin - 19. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Mağarıf Neşriyatı, Aşkat, 1982.

124- Zâhmetde Taplanan Ömür: Yatlama (Dilçi Alım G. Sopiyeve Hakkında), Sovyet Edebiyatı, 1982.

1983

125- Türkmen Diliniň Orfografiyası, Punktuaitsiyası (Muğallımlar, Studentler ve Metbuğat İşğarleri Üçin Gollanma), (N. Garayev ve G. Sopiyeve ile birlikte), 2. Baskı, Mağarıf Neşriyatı, Aşkat, 1983.

126- Harplık - 20. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Mağarıf Neşriyatı, Aşkat, 1983.

127- Garrıgalada Mađımgulınıň 250 Yıllık Yubileline Bağışlanıp Geçirilen Dabaralarda P. Azımovuň Sözlän Sözi, Edebiyat ve Sungat, 1983.

128- Muğallımların Muğallımı, Ulı Alım A. P. Potseluyevskiniň Ömri ve Dörediciliđi Barada, Türkmenistan Halk Mağarıfı, 1983.

129- Rus Dilini Övrenyâris (Diyen Rubrikadaki Materialler), Körpe Neşriyatı, 1983.

1984

130- Harplık - 21. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Mağarıf Neşriyatı, Aşkat, 1984.

131- Sovyet Medeniyetiniň Guvancı Berdi Kerbabayeviniň Dođlan Gününiň 90 Yıllığına, Türkmenistan Bilimler Akademisi, 1984.

132- Unudılmak Şahsiyet Berdi Kerbabayeviniň Dođlan Gününiň 90 Yıllığına, Edebiyat ve Sungat, 1984.

1985

133- Ömür Menzilleri (Avtobiyografik Povest ve Yatlamalar), Türkmenistan Neşriyatı, Aşkabat, 1985.

134- Türkmen Dili. 7. Klas Üçin Okuv Kitabı. Tazedden İşlenen 34. Baskı (H. Baylyev ve M. Çarıyev ile birlikte), Mağaríf Neşriyatı, Aşkabat, 1982.

135- Harplık - 23. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Mağaríf Neşriyatı, Aşkabat, 1985.

136- Russko-Türkmenkiy Slovar Sokraşçeniy (Rusça-Türkmençe Kısaltmalar Sözlüğü), Pod. Redaktör: P. Azımov, Soavtorlar: S. Atanıyazov ve V. Meskutov), İlim Neşriyatı, Aşkabat, 1985.

137- Gısgaltmaların Rusça-Türkmençe Sözlüğü (Reşç. Beđmirat Veyisov), Sovyet Türkmenistanı, 7 Mayıs 1986.

138- Köpgırañlı Zehin M. Hıdırovuñ Dođlan Gününiň 70 Yıllığına, Sovyet Edebiyatı, 1985.

1986

139- Orfografik Sözlük. 4-10 Klas Okuvçıları Üçin Gollanma, (B. Çarıyarov ile birlikte), Mağaríf Neşriyatı, Aşkabat, 1986.

140- Türkmen Dili. 8. Klas Üçin Okuv Kitabı. Tazedden İşlenen 34. Baskı (H. Baylyev ve M. Çarıyev ile birlikte), Mağaríf Neşriyatı, Aşkabat, 1986.

141- Harplık – 1. Klas (Altı Yaşlılar Üçin), 1. Baskı, (A.A. Gurbanov ile birlikte), Mağaríf Neşriyatı, Aşkabat, 1986.

142- Harplık - 24. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Mağaríf Neşriyatı, Aşkabat, 1986.

1987

143- Ömür Menzilleri (Avtobiyografik Povest ve Yatlamalar), Üsti Yetirilen İkinci Neşriyat (Genişletilmiş 2. Baskı), İlim Neşriyatı, Aşkabat, 1987.

144- Harplık – 25. Baskı (A.A. Gurbanov ile birlikte), Mağaríf Neşriyatı, Aşkabat, 1987.

145- Sovyet Medeniyetiniň Guvancı Berdi Kerbabayev (Yazıcının 90 Yıllık Yubileyinin Materialları), İlim Neşriyatı, 1987.

1988

146- Harplık – 1. Klas Üçin (Altı Yaşlılar Üçin), (R. Berdiyev ve I. Seyisov ile birlikte), 2. Baskı, Mağaríf Neşriyatı, Aşkabat, 1988.

147- Harplık –1. Klas Üçin (A.A. Gurbanov ile birlikte), 26. Baskı, Mağaríf Neşriyatı, Aşkat, 1988.

1989

148- Türkmen Dili. 8. Klas Üçin Okuv Kitabı. (M. Çarıyev, S. Atanıyazov ve A. Akbabayev ile birlikte), 1. Baskı, Mağaríf Neşriyatı, Aşkat, 1989.

149- Türkmen Diline Ünsi Güçlendirmeli, Sovyet Türkmenistanı, 9 Fevral 1989.

150- Türkmen Diliniň Orfografik Sözlüğü (B. Çarıyarov ile birlikte), Türkmenistan Neşriyatı, Aşkat, 1989.

Kaynakça

- Agabekov, S. (1904). *Uçebnik turkmenskogo nareçiya s priloeniyem sbornika poslovits i pogovorok turkmen Zakaspiyskoy oblasti*. Aşgabat.
- Aşirov, T. - Muhammedov, G. (2019). Sovyet Türkmenistanı'nda Türkmen dili tarihi üzerine araştırmalar: K. Böriyev örneği, *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 122-132.
- Aşirov, T. (2020). Belyayev, İ. A. (1915) Grammatika Turkmenskogo Yazıka. Ashabad. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 6 (1), 114-121.
- Aşirov, T. - Dinç, S. (2022). Türkmen edebî dilinin yazımı üzerine TSSC II. Dilbilim Kurultayı'nın kararları. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 297-307.
- Ataniyazov, S. (1990). *Pıgam Azımov – Biobibliyografiya*. (Redaktör: A. Yazberdiyev), Aşgabat: İlim Neşriyatı. (Bu kitabın ilk baskısı 1984'te yapılmıştır).
- Azımov, P. - Baylıyev, H. (1959). *Türkmen dilinin grammatikası (II. Bölüm Sintaksis)*, Aşgabat: Türkmen Devlet Okuv Pedneşir.
- Azımov, P., Hıdırov, M. N. ve Sopiyeve, G. (1960). *Häzirki zaman Türkmen dili*. Aşgabat: Maksim Gorki Devlet Üniversitesi.
- Azımov, P., Sopiyeve, G. ve Garayev, N. (1961). *Türkmen diliniñ orfografiyası ve punktuatsiyası*. Aşgabat.
- Azımov, P. (1969). *Türkmen diliniñ meseleleri*. Aşgabat: İlim Neşriyatı.
- Azımov, P., Sopiyeve, G. ve Çöñnäyev, Y. M. (1974). *Türkmen dili*. Aşgabat: Türkmenistan Neşriyatı.
- Azımov, P. A. (1975), Türkmen dili araştırmalarının tarihçesi üzerine (Ruşçadan Çeviren: Kemal Ortaylı). *I. Türk Dili Bilimsel Kurultayında Sunulan Bildiriler*, (1972'den ayrışım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını, 265-277.
- Azımov, P., (1985a). *Gısgaltmalarıñ Rusça-Türkmençe sözlüğü*. Aşgabat: İlim Neşriyatı.
- Azımov, P., (1985b). *Ömür menzilleri (Avtobiografik povest ve yatlamalar)*. Aşgabat: Türkmenistan Neşriyatı.
- Azımov, P., (1987). *Ömür menzilleri (Avtobiografik povest ve yatlamalar)*, *Üsti Yetirilen İkinci Neşriyat*. Aşgabat: İlim Neşriyatı.
- Azımov, P. ve Çarıyarov, B. (1989). *Türkmen diliniñ orfografik sözlüğü*. Aşgabat.
- Belyayev, İ. A. (1915). *Grammatika Turkmenskago yazıka*. Ashabad: Tipografiya İ.İ.Aleksandrova.
- Dinç, S. (2013). Türkmen Türkçesi üzerine bir "Kaynakça" denemesi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(1), 166-180.
- Gökçe, A. (1998). Türk Dil Kurumunun muhabir üyesi Prof. Dr. Soltanşa Ataniyazov'un öz geçmişi ve ilmî çalışmaları, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5, 485-492.
- Halmıradov, M. (2017). Alımın ilmi hazınası, *Türkmen Gündoğarı Gazeti*, 04.07.2017 <https://www.tkamm.gov.tm/tm/content/5555>
- Hudayberdi, Nazar (2011), Bir Türkmen – Bir İkbal: Pıgam Azımov, *Azatlık Radyosu*, 5 Sentyabr(Eylül) 2011. <https://www.azathabar.com/a/24317704.html> 26.04.2020
- Karayanık, S. (1999). Türkmençe üzerine bir bibliyografya denemesi, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7, 229-231.
- Muhıyev, H. ve Kürenov, S. (1988). *Türkmen dilçileri*. Aşgabat: Mağarif Neşriyatı.
- Samoyloviç, A. N. (1903). *Opıt lengvistiçeskogo issledovaniya tekinskogo govora turkmenskogo dialekta*. SPb.

- Sarıkaya, Y. (2020). Sovyet devri Türkmen dilcisi ve yazarı Hıdır Deryayev, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2) , 671-680.
- Söyegov, M. (1993). *On çınar (İlkinci Türkmen dilçileri ve edebiyatçıları hakkında öçerkler)*. (Redaktör: Pıgam Azımov), Aşgabat: Kuyaş Neşriyatı.
- Şimkeviç, P. (1898). *Praktičeskoye rukovodstvo dlya oznakomleniya s nareçiyem Tyurkmen Zakaspiyskoy oblasti*. Aşhabat.
- Toprak, F. (2019). Pıgam Azımov, *Türkiye dışındaki Türk dünyası Türkologları, Dilciler, Cilt: 1*. (Editör: Ahmet Buran), Ankara: Akçağ Yayını, 1, 581-586.
- Yelharaz, (2020). *Görnükli Türkmen dilçisi – Pygam Azymow*, <http://www.yelharaz.com/gornukli-turkmen-dilcisi-pygam-azymow/> 26.04.2020.

